

Tutkimustieto päätöksenteon pohjaksi

■ Kari Raivio

Tiede ja teknologia mullistavat yhteiskuntaa, taloutta ja ihmisten elämää. Siksi päätöksenteoon kaikilla tasoilla, kunnanvaltuustoista YK:n yleiskokoukseen, liittyy myös tieteellisiä näkökohtia. Kun kansainvälisillä areenoilla suuret maat jyräävät usein vain suuren väkilukunsa ja pulskean kansantuotteen turvin, pienen maan ainoaksi aseeksi jää tutkitulla tiedolla perusteltu argumentointi.

Kun Jean Claude Juncker oli viime syksynä valittu EU:n komission presidentiksi, hän ohjeisti tiedekomissaariksi ehdolla olevaa Carlos Moedasia ”varmistamaan, että komission esitykset ja toimet perustuvat vankkaan tieteelliseen näyttöön”. Siksi tiedeyhteisö sai kylmän suihkun, kun Juncker ensi töikseen antoi potkut edeltäjänsä nimittämälle komission tiede neuvonantajalle (*chief scientific adviser*), Ann Gloverille.

Syyksi epäiltiin painostusta vahvojen etujärjestöjen, lähinnä Ranskan maatalouden ja Greenpeacen, taholta. Nämä olivat ärtyneet suorapuheisen Gloverin kommenteista, joiden mukaan ei ole mitään tieteellistä näyttöä geenimuunneltujen (GMO) elintarvikkeiden terveys- tai ympäristöhaitoista. Kyseessä ei ollut Gloverin ikioma idea, sillä samaa mieltä ovat alan eturivin tutkijat ja useat tiedeakatemit. Mutta kun viesti ei miellyttä, ammutaan sanansaattaja! Greenpeacen mukaan ”komission tulisi saada neuvonsa useista itsenäisistä monitieteisistä lähteistä, jotka ajavat yhteiskunnan etua”. Tämä merkitsisi tutkimustiedon valikoivaa käyttöä silloin, kun se on omien intressien mukaista, eli rusinoiden poimimista tieteen ylipursuavasta pullasta. Kenen tahansa ”neuvot” olisivat yhtä painavia kuin tiedeyhteisön konsensus.

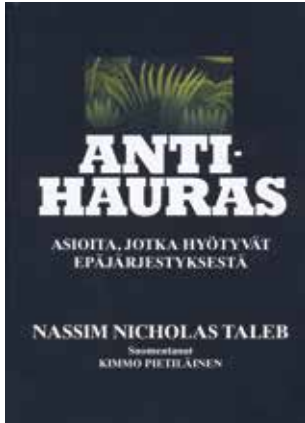
Gloverin potkut aiheuttivat pienehkön myrskyn ainakin anglosaksisen tiedemaailman vesi-

lasissa. Niissä tiede neuvonantajat nimittäin ovat pitkään ja menestyksellä auttaneet sekä pääministereitä että muitakin ministeriöitä käyttämään tutkittua tietoa päätöksenteossa. Juncker kuitenkin vakuutti, että komissio on tiedemyönteinen, mutta pohtii uusia menettelytapoja. Pohdinnan tuloksena Moedas onkin esitellyt uuden tiede neuvontamekanismin, joka kasteessa sai nimen SAM (*science advice mechanism*).

Järjestelmän kaksi kulmakiveä ovat korkean tason ryhmä (*High level group*) ja kansalliset tiedeakatemit. Korkea taso tarkoittaa huipputason tutkijoita, ja ryhmässä tulee olemaan seitsemän jäsentä. Heidän tehtävänsä on valvoa, että riippumaton, avoin ja luotettava tutkittu tieto saavuttaa päätöksentekijät silloin, kun sitä tarvitaan. Varsinainen monitieteinen asiantuntemus löytyy kansallisista tiedeakatemoista, joiden yhteenveitoja julkaistusta tutkimustiedosta komissio lupaa tukea 6 miljoonalla eurolla vuodessa. Hallinnollista apua annetaan tutkimuspääosastosta, uutta tietoa hankitaan tarvittaessa EU:n yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) ja muiden tutkimuslaitosten avulla.

Ehdotettu mekanismi on sikäli rohkaiseva, että siinä selvästi luotetaan tiedeakatemioiden kompetenssiin. Silti se herättää useita kysymyksiä. Pystyykö uusi korkean tason ryhmä profiloitumaan jo olemassa olevien satojen asiantuntijakomiteoiden ja työryhmien joukossa? Onnistuuko se saavuttamaan sekä päätöksentekijöiden että tiedeyhteisön luottamuksen? Millä kriteereillä ryhmä valitaan? EU:n pyhien perinteiden mukaisesti suurilla jäsenmailla tulee tietenkin olla edustus, joten alle 20 miljoonan asukkaan maat jäänevät lehdellä soittilemaan, riippumatta niiden mahdollisten ehdokkaiden tieteellisistä ansioista ja kokemuksesta? Onko

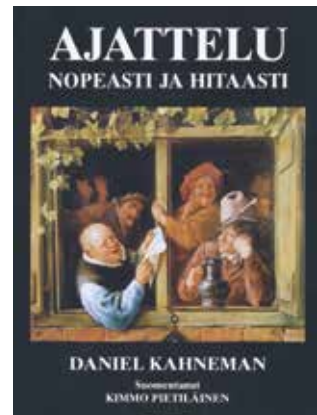
Parasta suomalaista tietokirjallisuutta

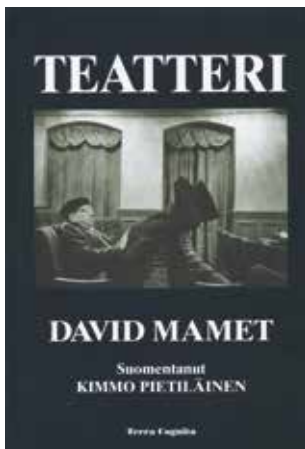
Nassim Nicholas Taleb:
Antihauras.
Asioita, jotka hyötyvät epäjärjestyksestä.
Ovh. 50 €

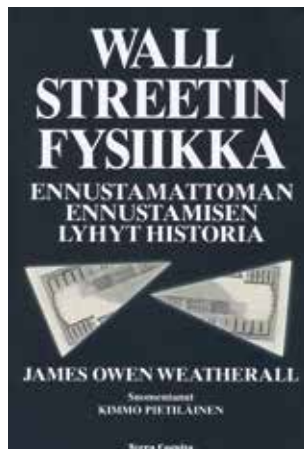
Daron Acemoglu ja
James A. Robinson:
Miksi maat kaatuvat.
Vallan, vaurauden ja varattomuuden synty.
Ovh. 50 €

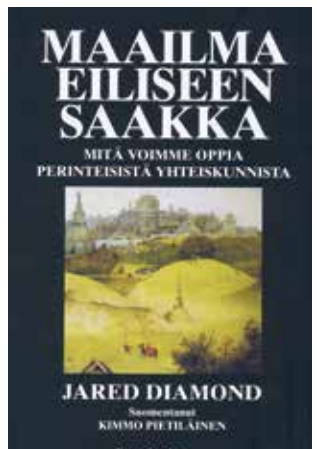
Daniel Kahneman: *Ajattelu nopeasti ja hitaasti.*
Ovh. 50 €

David Mamet:
Teatteri.
Ovh. 25 €

James Owen Weatherall:
Wall Streetin fysiikka.
Ennustamattoman ennustamisen lyhyt historia.
Ovh. 40 €

Jared Diamond: *Maailma eiliseen saakka. Mitä voimme oppia perinteisistä yhteiskunnista.*
Ovh. 50 €

Hyvin varustetuista kirjakaupoista tai suoraan kustantajalta
www.terracognita.fi

tiedeakatemoissa kykyä valmistella kriittisiä, mutta ymmärrettäviä, yhteenvedoja pätevistä tutkimustiedosta joskus hyvinkin nopealla aikataululla? Vaikka poliitikot mainostavat uskoaan tutkimukseen ja innovaatioihin, onko heillä todellista halua kuunnella tieteen ääntä ja ottaa se huomioon päätöksenteossa?

Suomessa ei ole tiedeunionantajajärjestelmää. Mielipidetiedustelujen mukaan kansalaiset ovat tiedemyönteisiä ja haluaisivat enemmän tutkittua tietoa päätöksentekoon. Sitä halusi myös maan edellinen hallitus, joka tässä asiassa myös toimi, päinvastoin kuin monessa muussa. Valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksessa syksyllä 2013 perustettiin Suomen Akatemian yhteyteen strategisen tutkimuksen rahoitusväline kustantamaan pitkäjänteistä ongelmakeskeistä tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin. Lisäksi valtioneuvoston yhteiskunnallista päätöksentekoa tukeviin lyhyemmän aikavälin tutkimus- ja selvitystöihin varattiin erillisrahoitusta. Yhteensä näihin rahoitteihin oli tarkoitus kerätä 82,5 miljoonaa euroa vuoteen 2017 mennessä, pääosin valtion tutkimuslaitosten budjeteista, mikä onkin johtanut niissä mittaviin YT-neuvotteluihin.

Tehostettu ja hyvin rahoitettu tutkimus ei automaattisesti johda tiedon parempaan hyödyntämiseen valtionhallinnossa ja lainvalmistelussa. Niinpä valtioneuvoston kanslian toimeksiannosta tein vuosi sitten selvityksen tiedeunionannon järjestämisestä. Se perustui muiden maiden käytäntöjen kartoittamiseen sekä poliittisten päättäjien haastatteluihin, ja tarkoituksena oli saada selville, mitä he oikein haluavat. Raporttiin sisältyi kolmetoista ehdotusta perusteluineen.

Suoraan kysyttäessä yksikään poliitikko ei kiellä tieteen tai näyttöön perustuvan päätöksenteon merkitystä. Selkeät yhteydet luotettavan tiedon lähteille kuitenkin puuttuvat, ja monet ovat turhautuneet Googlen rönsyilevään ja epäluotettavaan tarjontaan. Useissa ministeriöissä ei ole ”omaa” sektoritutkimuslaitosta, ja kun tutkijankoulutuksen saaneet virkamiehet ovat harvassa, puuttuu myös asioiden valmistelun edel-

lyttämä tieteellinen lukutaito sekä tarvittavan tutkimuksen tilaajaosaaminen. Näiden ongelmien helpottamiseksi ehdotin, että valtioneuvoston kansliassa tulisi olla tiedeunionantaja, joka ei toki itse voisi hallita kaikkea viisautta, mutta tiedemaailman tuntijana ohjaisi tiedon tarvitsijat päteville lähteille. Jokaiseen ministeriöön tulisi perustaa tohtoritasoinen tutkimusjohtajan virka.

Kun on kaivattu pätevää ja puolueetonta tieteellistä tietoa, monet maat ovat kääntyneet kansallisten tiedeakatemioidensa puoleen. Englannissa näin on toimittu vuodesta 1660, Yhdysvalloissa jopa lakisääteisesti vuodesta 1863 lähtien. Suomessa on historiallisista, alun perin kielellisistä syistä kaksi yleistiedeakatemiaa ja kaksi teknisten tieteiden akatemiaa. Niiden yhteistyöelin on Tiedeakatemian neuvottelukunta (TANK). Ehdotukseni mukaan sen yhteyteen tulisi perustaa tiedeanalyysiyksikkö, joka tuottaisi parhain kotimaisin tutkijavoimin kriittisiä katsauksia taustoittamaan kulloinkin esillä olevia politiikkatoimia. Mielenkiintoista on, että nyt myös EU:n komissio antaa tiedeakatemiaille luottamuslauseen. Ansio kuulunee Euroopan tiedeakatemioiden neuvostolle (EASAC), jonka laatimat systemaattiset katsaukset ovat löytäneet myös Brysselistä lukijakuntansa.

Millainen on uuden hallituksemme suhtautuminen tutkitun tiedon käyttöön päätöksenteossa? Merkit eivät ole rohkaisevia. Pääministeri haluaa tehdä päätökset ensin ja arvioida vaikutukset vasta jälkikäteen. Valtiovarainministerin julkisesti ilmaisema käsitys yliopistojen toiminnasta on kolmen kesäkuukauden lorvailu. Ehkä tällainen ajattelu on johtanut budjettileikkauksiin, jotka uhkaavat halvaannuttaa yliopistot. Valtioneuvoston kanslia on kuitenkin perustanut tutkimusennakointi-arviointityöryhmän (TEA-työryhmä), jossa on kaikkien ministeriöiden edustus; toivottavasti se on jatkossa myös pätevissä käsissä. Tiedeunionantajan pestäminen valtioneuvoston kansliaan ei ole herättänyt erityistä innostusta, ehkä siksi että ehdotuksen perusteluja ei ole luettu tai ymmärretty. Se on kuitenkin vain yksi kolmestatoista ehdotuksesta, ja kokonaisuuden kehittäminen olisi tärkeintä.

Syytä olisi myös seurata kansainvälistä kehitystä. Elokuussa 2014 järjestettiin ensimmäinen kansainvälinen konferenssi tiedenevonnosta, ja sen hedelmänä kypsyi yhteistyöverkosto (*International Network on Government Science Advice*). Se jakaa tietoa eri maiden kehittämistä hyvistä käytännöistä ja järjestää tutkijoille koulutusta yhteistyöstä päättäjien kanssa. Konferenssit tulevat toistumaan kahden vuoden välein. Seuraava järjestetään vuonna 2016 Brysselissä, jossa tiedekomissaari Carlos Moedas toimii isäntänä.

Entä Suomen tiedeakatemit? Kaikki neljä ovat ilmaisseet kiinnostuksensa kehittää tiedenevonnantoa ja panostaa siihen sekä henkisiä että rahallisia resursseja. Suomalainen Tiedeakatemia on tehnyt merkittäviä sääntömuutoksia, palkkaa lähiaikoina kokopäiväisen pääsihteerin ja on aktiivisesti mukana EASACin työssä. Suomen Tiedeseura on edennyt varovammin, mutta myös se on pitänyt tiedesihteerin palkkaamista mahdollisena. Kaksi teknisten tieteiden akatemiaa ovat pienempiä sekä jäsenmääriltään että resursseiltaan, ja ne näyttävät olevan lähempänä teknologian alan yhteistyöjärjestöä (Technology Academy of Finland, TAF) kuin TANKia. TAF taas ei ole tiedeakatemia vaan pikemminkin etujärjestö, joka myös jakaa Millennium-palkinnot.

TANK toimii Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) puitteissa, tosin varsin itsenäisenä, mutta sen neljä jäsenakatemiaa ovat pidättäneet kaikki merkittävät päätökset ja resurssit omille hallituksilleen. Näin ei saada kunnan dynamiikkaa myöskään tiedenevontaan. Ehkä kehitys vie samaan suuntaan kuin Saksassa, jossa liittovaltion päätöksellä yksi lukuisista tiedeakatemiaista, Leopoldina, sai vastuun tutkimustiedon välittämisestä kansakunnan päätöksentekoon ja myös siihen tarvittavat voimavarat. Tällainen *primus inter pares* -asema on kuitenkin ansaittava! Siihen ei riitä, että harmaahapsiset herrat istuvat kerran kuussa vakavina Säätövaltion salissa kuuntelemissa esitelmiä ja nauttivat sen jälkeen joko kahvia pikku voileipien kera paikan päällä tai *supén* Pörssiklubilla.

Kirjoittaja on emerituskansleri.

ROHKEUS TUTKIA, JULKAISTA JA PUHUA

27.11.2015 klo 13.15–16.00

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

Mistä syntyy luottamus omaan asiantuntemukseen ja mistä kumpuaa voima ja rohkeus jatkaa asiantuntijatyötä?

Tutkijat ja toimittajat saavat asiallista palautetta mutta moni saa myös asiatonta ja loukkaavaa palautetta. Seminaarissa kysytään, millaista on olla asiantuntijana julkisuudessa, mistä yleisöpalautte kumpuaa ja vaikuttaako vihainen palaute siihen, ketkä esiintyvät julkisuudessa.

Tilaisuudessa kuullaan myös tuloksia tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan toteuttamasta kyselystä tutkijoiden saamasta yleisöpalautteesta. Seminaari järjestetään tiedonjulkistamisen valtionpalkintojen jakopäivänä. Tilaisuudessa keskustelvat tuoreitten palkinnonsaajien lisäksi professori Teivo Teivainen, tutkija Johanna Hurtig ja toimittaja Maria Pettersson.

Ohjelma ja ilmoittautuminen:

<http://tjnk.fi/fi/tiedonjulkistamisen-valtionpalkintoseminaari-27112015>

Tilaisuuteen on vapaa pääsy. Paikkoja on rajoitusti ja ne täytetään ilmoittautumisjärjestyksessä.

Lisätietoja:

Pääsihteeri Reetta Kettunen, p. 040 733 5935, info@tjnk.fi